

Warszawa, 2013-04-30

**Informacja Ministra Edukacji Narodowej
na temat
„sytuacji na rynku podręczników, w szczególności istniejącego proceduru
oferowania przez wydawców podręczników prezentów szkołom w zamian
za wybór wskazanego podręcznika”**

1. Zasady wyboru podręczników szkolnych

W ramach zapoczątkowanej w 1999 r. reformy oświaty umożliwiono istnienie wielu podręczników do poszczególnych przedmiotów nauczania oraz wprowadzono administracyjny tryb ich dopuszczania do użytku szkolnego w oparciu o pozytywne opinie rzeczoznawców. Rzeczoznawcy odgrywają kluczową rolę w procedurze dopuszczenia podręcznika do użytku szkolnego. Opinia rzeczoznawcy jest traktowana jako opinia biegłego, na podstawie której Minister Edukacji Narodowej podejmuje decyzję o dopuszczeniu bądź odmowie dopuszczenia podręcznika do użytku szkolnego.

Efektem tej zmiany jest bogata i zróżnicowana oferta podręczników, z której nauczyciele mogą korzystać w zależności od preferowanych metod nauczania oraz możliwości i potrzeb uczniów. Podręczniki są zróżnicowane zarówno pod względem formy, jak i szczegółowych treści nauczania, co daje nauczycielom możliwość dokonania optymalnego wyboru, tak aby podręcznik był jak najlepiej dostosowany do możliwości i potrzeb konkretnej grupy uczniów.

Możliwość decydowania o wyborze podręcznika stanowi realizację zagwarantowanej w przepisach prawa oświatowego zasady autonomii zawodowej nauczyciela, który zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, z późn. zm.), w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród

uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne, oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych.

Należy przy tym podkreślić, że wybór podręcznika jest prawem, a nie obowiązkiem nauczyciela, który może zdecydować się na korzystanie w procesie nauczania z innych pomocy dydaktycznych, w tym przygotowanych przez siebie. Zatem decyzja, czy a jeżeli tak, to z jakich podręczników korzystać, należy wyłącznie do nauczyciela.

Nauczyciele mają również prawo wyboru tych samych podręczników na kolejne lata. Wymiana podręczników związana z wdrażaną, począwszy od 2009 r., nową podstawą programową odbywa się sukcesywnie i dotyczy rokrocznie tylko dwóch roczników uczniów. W roku szkolnym 2013/2014 konieczność wymiany podręczników będzie dotyczyła tylko uczniów klasy V szkoły podstawowej i uczniów klas II szkół ponadgimnazjalnych. Uczniowie pozostałych klas wszystkich typów szkół będą mogli korzystać z używanych podręczników. Ponadto, jeżeli nauczyciel oceni, że poprzednia wersja podręcznika nie różni się istotnie od tej wpisanej na listę podręczników zgodnych z nową podstawą programową i uczniowie bez przeszkód mogliby z niej korzystać, może poinformować uczniów o możliwości korzystania również z tej wersji.

2. Prawa i obowiązki nauczycieli.

Art. 22a ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) gwarantuje nauczycielom prawo wyboru podręcznika spośród podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego.

Mając na względzie treść art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, nauczyciel powinien dokonywać wyboru podręcznika kierując się wyłącznie przesłankami dydaktycznymi oraz potrzebami i możliwościami uczniów, którzy będą z niego korzystać.

3. Prawa i obowiązki dyrektora szkoły

Zgodnie z art. 22a ust. 2e ustawy o systemie oświaty, dyrektor szkoły jest obowiązany podać do publicznej wiadomości, do dnia 15 czerwca danego roku, zestaw podręczników, które będą obowiązywać od początku następnego roku szkolnego.

Dyrektor nie może pozbawiać nauczycieli uprawnienia do swobodnego wyboru podręcznika, zagwarantowanego w wymienionych wyżej przepisach

ustawowych, ani podejmować w ich imieniu wiążących zobowiązań w tym zakresie.

Na podstawie art. 22b ustawy o systemie oświaty, dyrektor szkoły jest natomiast obowiązany podejmować działania organizacyjne umożliwiające obrót używanymi podręcznikami na terenie szkoły.

4. Kompetencje organu sprawującego nadzór pedagogiczny

Zakres kompetencji organu sprawującego nadzór pedagogiczny, wynikający z przepisów art. 33 ust. 1 i 2 oraz art. 34 ust. 1 i 2 ustawy o systemie oświaty, obejmuje m.in. nadzorowanie przestrzegania przez szkoły i nauczycieli przepisów ustawy dotyczących warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkół, placówek i nauczycieli.

Kurator oświaty, w ramach nadzoru pedagogicznego sprawowanego nad szkołami na obszarze danego województwa, jest uprawniony do prowadzenia:

- 1) kontroli planowych,
- 2) doraźnych kontroli, których tematykę i zakres określa stosownie do potrzeb, w zakresie prawidłowości procesu dydaktycznego, w tym jego zgodności z przepisami ustawy o systemie oświaty i aktów wykonawczych do niej.

Kontrola organu sprawującego nadzór pedagogiczny, dotycząca wyboru podręczników, może polegać na sprawdzeniu:

- 1) czy prawo nauczyciela do wyboru podręcznika nie zostało ograniczone;
- 2) czy wybrane przez nauczycieli podręczniki są dopuszczone do użytku szkolnego (wpisane do wykazu podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego prowadzonego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania);
- 3) czy dyrektor szkoły wywiązał się z obowiązku podania do publicznej wiadomości zestawu podręczników obowiązujących w szkole w kolejnym roku szkolnym;
- 4) czy dyrektor szkoły podjął działania organizacyjne umożliwiające obrót używanymi podręcznikami na terenie szkoły.

5. Kompetencje organu prowadzącego szkołę

Zgodnie z art. 5 ust. 7 ustawy o systemie oświaty, organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność. Do zadań organu prowadzącego szkołę lub placówkę należy m.in.:

- 1) zapewnienie obsługi administracyjnej, finansowej, w tym w zakresie wykonywania czynności, o których mowa w art. 4 ust. 3 pkt 2-6 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2013 r. poz. 330), i organizacyjnej szkoły lub placówki;
- 2) wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych.

Na podstawie art. 34a ust. 1 i 2 ustawy o systemie oświaty organ prowadzący szkołę lub placówkę sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych.

Nadzorowi organu prowadzącego szkołę podlega w szczególności prawidłowość dysponowania przyznanymi szkole lub placówce środkami budżetowymi oraz pozyskanymi przez szkołę lub placówkę środkami pochodzącymi z innych źródeł, a także gospodarowania mieniem.

Prawidłowość pozyskiwania i gospodarowania przez szkołę mieniem otrzymanym w drodze różnego rodzaju umów (np. darowizny) podlega kontroli organu prowadzącego szkołę (w przypadku szkoły samorządowej - wójta, burmistrza, prezydenta miasta, starosty powiatu lub marszałka województwa).

Kontrola organu prowadzącego może w szczególności polegać na sprawdzeniu:

- 1) czy umowy zawierane przez dyrektora szkoły z podmiotami zewnętrznymi są zgodnie z upoważnieniem udzielonym przez organ prowadzący;
- 2) czy zawarta przez dyrektora szkoły umowa jest zgodna z przepisami prawa i nie ogranicza prawa nauczycieli do wyboru podręcznika.

6. Działania Ministra Edukacji Narodowej

a) Współpraca z kuratorami oświaty

W związku z sygnałami wpływającymi do Ministerstwa Edukacji Narodowej o nieprawidłowościach w dokonywaniu wyborów podręczników polegających na stosowaniu pozamerytorycznych kryteriów wyboru i podejmowaniu przez szkoły zobowiązań do korzystania przez uczniów z podręczników danego

wydawnictwa w zamian za przekazanie szkole różnego rodzaju sprzętu dydaktycznego, Ministerstwo Edukacji Narodowej przedstawiło na swojej stronie internetowej stanowisko w tej kwestii, informując m.in. o organach właściwych do nadzorowania szkół w tym zakresie.

W piśmie z dnia 8 kwietnia br. skierowanym do kuratorów oświaty przedstawiono stanowisko Ministra Edukacji Narodowej w tej sprawie. Przypomniano, że wyboru podręcznika nauczyciel powinien dokonywać kierując się wyłącznie przesłankami dydaktycznymi oraz potrzebami i możliwościami uczniów, którzy będą z niego korzystać. Oferowanie nauczycielom lub dyrektorom szkół jakichkolwiek korzyści w zamian za wybór konkretnego podręcznika jest niezgodne z zagwarantowaną w przepisach prawa oświatowego zasadą autonomii zawodowej nauczyciela, który w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne, oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników.

Ocena stanu przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej szkół należy do kompetencji organu sprawującego nadzór pedagogiczny. Kurator oświaty, w ramach sprawowanego nad szkołami na obszarze danego województwa nadzoru pedagogicznego, jest uprawniony m.in. do przeprowadzania doraźnych kontroli dotyczących zgodności działań szkoły z przepisami prawa.

Na jednej z cyklicznych narad z kuratorami oświaty w dniach 11-12 kwietnia br., kuratorzy zostali zobowiązani do poinformowania dyrektorów szkół o stanowisku Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie wyboru podręczników.

Jednocześnie, w związku ze zbliżającym się terminem wyboru podręczników przez nauczycieli na kolejny rok szkolny (15 czerwca), Ministerstwo Edukacji Narodowej zwróciło się do wszystkich kuratorów oświaty o przeprowadzenie kontroli doraźnych w zakresie prawidłowości wyboru podręczników i poinformowanie o wynikach tych kontroli do końca czerwca 2013 r.

Planuje się, że zgodność wyboru podręcznika z przepisami prawa będzie również jednym z tematów kontroli planowanych w roku szkolnym 2013/2014.

b) Ograniczenie możliwości składania wniosku o dopuszczenie do użytku szkolnego kolejnych wydań podręcznika zmienionych w części stanowiącej nie więcej niż 20%

Korzystaniu przez nauczycieli z takich samych podręczników w kolejnym roku szkolnym sprzyja obowiązujące od dnia 18 lipca 2012 r. rozporządzenie

Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z 2012 r. poz. 752), które wprowadziło ograniczenie możliwości składania wniosku o dopuszczenie do użytku szkolnego kolejnych wydań podręcznika zmienionych w części stanowiącej nie więcej niż 20% objętości (nie wcześniej niż po upływie 3 lat od dnia dopuszczenia podręcznika do użytku szkolnego).

Ograniczenie częstotliwości zmiany wydań podręcznika ma ułatwić nauczycielom i rodzicom wykorzystanie i zakup podręczników używanych.

c) Realizacja projektu systemowego „E-podręczniki do kształcenia ogólnego”

W ramach realizowanego obecnie projektu systemowego, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, zostaną opracowane interaktywne i multimedialne e-podręczniki przeznaczone do nauczania wybranych przedmiotów na poszczególnych etapach edukacyjnych, które będą nieodpłatnie udostępnione na przygotowanym do tego celu portalu edukacyjnym.

Projekt pn. „e-podręczniki do kształcenia ogólnego” jest realizowany w ramach Priorytetu III PO KL, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.3 Modernizacja treści i metod kształcenia. Jego realizację przewiduje się do końca czerwca 2015 r. Beneficjentem systemowym jest Ośrodek Rozwoju Edukacji, który realizuje ten projekt w partnerstwie z podmiotami zewnętrznymi.

Wytworzone w ramach projektu elektroniczne podręczniki będą miały charakter podręczników uniwersalnych, przedstawiających za pomocą różnego rodzaju materiałów tekstowych, graficznych i multimedialnych daną dziedzinę nauczania oraz związane z nią problemy do rozwiązania, zadania badawcze i ćwiczenia praktyczne. Będą obejmowały uporządkowaną wiedzę, odpowiadającą trzy - bądź czteroletniemu programowi nauczania (podręczniki przeznaczone do nauczania w gimnazjum i w szkołach ponadgimnazjalnych w zakresie podstawowym).

Projekt zakłada opracowanie elektronicznych podręczników do nauczania edukacji wczesnoszkolnej, języka polskiego, historii, historii i społeczeństwa, wiedzy o społeczeństwie, przyrody, biologii, geografii, fizyki, chemii, matematyki, zajęć komputerowych, informatyki, edukacji dla bezpieczeństwa.

Elektroniczne podręczniki będą zamieszczone na publicznym, otwartym portalu edukacyjnym, umożliwiającym każdemu swobodny i darmowy dostęp do nich w dowolnym miejscu i czasie. Przewiduje się, że e-podręczniki powstałe w ramach projektu będą udostępnione na podstawie tzw. wolnych licencji. Będą

działać w różnych środowiskach programowych i platformach sprzętowych (komputery, tablety, czytniki e-książek). Podręczniki wytworzone w ramach projektu będą również mogły zostać dostosowane do potrzeb uczniów niepełnosprawnych, w szczególności słabowidzących i niewidomych.

Przewiduje się, że pierwsze próbne wersje podręczników do matematyki będą udostępnione już we wrześniu 2013 r. Do czerwca 2015 r. powinny zostać przygotowane i udostępnione wszystkie planowane podręczniki.